

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ПРИРОДНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЇ ТА ГЕОГРАФІЇ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з освітньої компоненти

МІЖНАРОДНА ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

для підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань: 10 Природничі науки
спеціальності: 101 Екологія
за освітньо-професійною програмою: Екологія

Укладачі: к.б.н. Ірина КОЦЮБА
к.б.н. Іван ХОМ'ЯК
к.б.н. Ірина ОНИЦУК

Розглянуто та схвалено

на засіданні кафедри екології та географії
протокол від « 12» травня 2023 р. № 15
завідувач кафедри _____ Олександр ГАРБАР

Житомир – 2023

УДК 327:502

М 54

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 10 від «26 » травня 2023 р.)

Рецензенти:

Олександр КРАТЮК – доктор біологічних наук, професор кафедри лісівництва, лісових культур та таксації лісу Поліського національного університету.

Наталія БОРДЮГ – доктор педагогічних наук, професор, директор комунального закладу позашкільної освіти "Обласний еколого-натуралістичний центр" Житомирської обласної ради.

Віталій КОСТЮК – кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та географії Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Методичні рекомендації до практичних занять з освітньої компоненти

«Міжнародна природоохоронна діяльність» / Укладачі: І.Ю. Коцюба, І.В.

Хом'як, І.П. Онищук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. – 31 с.

Методичні рекомендації містять вказівки до практичних занять з освітньої компоненти «Міжнародна природоохоронна діяльність». Призначені для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання, що здобувають освіту за спеціальністю 101 Екологія.

©І.Ю. Коцюба, 2023

©І.В. Хом'як, 2023

©І.П. Онищук, 2023

©Житомирський державний

університет імені Івана Франка, 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Загальні рекомендації щодо підготовки до практичних занять.....	6
Практичне заняття № 1-2. Тема: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	8
Практичне заняття № 3-4. Тема: ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПРИРОДООХОРОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	10
Практичне заняття № 5-6. Тема: МІЖНАРОДНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОГРАМИ І ОРГАНІЗАЦІЇ.....	12
Практичне заняття № 7-8. Тема: МІЖНАРОДНІ ПРИРОДООХОРОННІ КОНВЕНЦІЇ ТА УГОДИ.....	14
Практичне заняття №9. Тема: МІЖНАРОДНІ ПРИРОДООХОРОННІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ (I).....	16
Практичне заняття №10. Тема: МІЖНАРОДНІ ПРИРОДООХОРОННІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ (II).....	17
Практичне заняття №11. Тема: МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА №1.....	18
Практичне заняття №12. Тема: УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ.....	20
Практичне заняття №13-14. Тема: ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	22
Практичне заняття №15. Тема: НАУКОВІ ТА НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	25
Практичне заняття №16. Тема: ІНФОРМАЦІЙНІ СЛУЖБИ, СИСТЕМИ ТА БАЗИ ДАНИХ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА..	27
Практичне заняття №17. Тема: МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА №2.....	29
Література	31

ВСТУП

Міжнародне співробітництво є необхідною умовою вирішення екологічної кризи, що присутня на планеті протягом останніх десятиліть. Це обумовлено глобальним характером екологічних проблем (охорона навколишнього природного середовища й раціональне природокористування), які неможливо вирішити силами однієї країни.

Основні напрямки міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього природного середовища включають всі заходи, що прямо або опосередковано сприятимуть досягненню стану екологічної рівноваги та сталого розвитку суспільства: збереження та відновлення природних систем, збереження біологічного різноманіття, запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, спостереження за природними системами, науково-технічне співробітництво та обмін інформацією, проведення міжнародних форумів та укладання міжнародних угод для координації заходів окремих країн тощо. Для цього реалізуються різні форми міжнародного співробітництва:

- координація законодавчої діяльності та взаємодія виконавчих структур;
- співробітництво «конвенційного типу», укладання договорів і міжнародних угод для координації природоохоронних заходів;

- міжнародний екологічний моніторинг природних систем і об'єктів, спільне здійснення природоохоронних заходів, проведення міжнародних екологічних форумів;

- обмін інформацією екологічного змісту, науково-технічне співробітництво.

Все це впроваджується через міжнародне екологічне право, зокрема через міжнародну природоохоронну діяльність як систему правових норм, що регулюють міждержавні відносини, політику світового співтовариства в області охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки і сталого соціально-економічного розвитку суспільства.

Метою вивчення освітньої компоненти «Міжнародна природоохоронна діяльність» є ознайомлення з основними міжнародно-правовими нормами в галузі екології та охорони навколишнього природного середовища і аспектами міжнародного співробітництва в області екології.

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти «Міжнародна природоохоронна діяльність» є: формування у здобувачів вищої освіти уявлення про форми міжнародного співробітництва в галузі екології; ознайомлення здобувачів з об'єктами природи, що перебувають під міжнародною юрисдикцією;

ознайомлення з міжнародними угодами в галузі екології і охорони навколишнього природного середовища.

Дані методичні рекомендації до практичних занять з освітньої компоненти «Міжнародна природоохоронна діяльність» допоможуть здобувачам якісно підготуватися до практичних занять за темами навчальної дисципліни. До складу інструкцій до практичних занять входять питання для обговорення, завдання по опрацюванню основних понять, перелік тем для написання рефератів та повідомлень. Майбутні екологи в процесі виконання практичних завдань отримають необхідні знання та навички для подальшої практичної і фахової підготовки.

Методичні рекомендації до практичних занять розроблені на основі робочої навчальної програми з освітньої компоненти «Міжнародна природоохоронна діяльність» спеціальності 101 Екологія, призначені для використання здобувачами вищої освіти освітньої програми «Екологія» при підготовці до практичних занять та на практичних заняттях з освітньої компоненти «Міжнародна природоохоронна діяльність».

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

На освітню компоненту «Міжнародна природоохоронна діяльність» відведено 120 годин (4 кредити). Курс складається із двох модулів, який здобувачі проходять в VI семестрі і закінчується заліком. Час освітньої компоненти розділений наступним чином: лекції – 20 годин, практичні заняття – 34 години. На самостійну роботу відведено 66 години. Курс складається із різних за обсягом тем:

Тема 1. Міжнародно-правові принципи охорони навколишнього природного середовища.

Тема 2. Форми міжнародного природоохоронного співробітництва.

Тема 3. Міжнародні екологічні програми і організації.

Тема 4. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди.

Тема 5. Міжнародні природоохоронні зобов'язання України.

Тема 6. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: охорона довкілля

Тема 7. Економічні інструменти міжнародної екологічної політики

Тема 8. Наукові та навчальні заклади, що забезпечують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Тема 9. Інформаційні служби, системи та бази даних, що забезпечують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Оцінювання успішності здобувачів, які вивчають міжнародну природоохоронну діяльність відбувається у відповідності із «Положенням про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно із Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в межах навчальної компоненти «Міжнародна природоохоронна діяльність», щодо усіх видів навчальної роботи, здійснюється із використанням поточного, модульного та підсумкового контролю. Здобувач отримує три типи оцінок у відповідності до затверджених шкал.

Шкала оцінювання знань здобувачів в межах навчальної компоненти «Історія екології»

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	Оцінка за національною шкалою
			Пояснення
90 – 100	<i>Відмінно</i>	A	відмінне виконання лише із незначною кількістю помилок або без них
82-89	<i>Добре</i>	B	вище середнього рівня із кількома помилками
74-81		C	У цілому правильне виконання із певною кількістю суттєвих помилок
64-73	<i>Задовільно</i>	D	непогано, але із незначною кількістю недоліків
60-63		E	виконання задовольняє мінімальним критеріям та вимогам
35-59	<i>Незадовільно</i>	FX	із можливістю повторного складання
0-34		F	із обов'язковим повторним курсом

Оцінки за результати навчання розподіляються за модулями, на які поділено освітню компоненту подальшим чином:

Підсумкова оцінка за вивчений модуль (ПОМ) розраховується за схемою:

№ модулю	М_{%n} (значення модулю навчальної компоненти у відсотках)
Модуль 1	М _{%1} = 60
Модуль 2	М _{%2} = 40
Сума (за залік)	100

Формою підсумкового контролю цієї навчальної компоненти є залік. Здобувачі вищої освіти, що вивчають освітню компоненту «Міжнародна природоохоронна діяльність», які мають підсумкову оцінку за модуль (ПОМ) 60 балів і вище за університетською шкалою (Е, задовільно) та виконали передбачені програмою завдання отримують оцінку за залік автоматично. У такому випадку залікова оцінка (ЗО) буде рівна остаточній оцінці за модуль (ПОМ).

$$ПОМ=ЗО=ПО$$

У процесі практичного вивчення освітньої компоненти «Міжнародна природоохоронна діяльність» здобувач засвоює не лише теоретичний матеріал під час лекцій, а й виконує усі заплановані завдання під час відвідування практичних занять. Крім цього, здобувач має виконувати завдання призначеними для самостійної роботи, на яку відводиться 66 годин.

Практичне заняття № 1-2

Тема: Міжнародно-правові принципи охорони навколишнього природного середовища.

Мета: ознайомитись з принципами міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні терміни та поняття: міжнародно-правові принципи, міжнародно-правові об'єкти.

План

1. Основні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.
2. Наукова та суспільна міжнародна діяльність по вирішенню глобальних екологічних проблем.
3. Міжнародно-правові принципи охорони навколишнього природного середовища (основні, спеціальні, принципи превентивного характеру, принципи формування глобальної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища).
4. Міжнародно-правові об'єкти охорони навколишнього природного середовища: повітряний басейн, включаючи озоновий шар, Світовий океан, Антарктида, ближній космос, мігруючі види тварин.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Основні принципи міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього природного середовища.
2. Спеціальні принципи міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього природного середовища.
3. Принципи превентивного характеру в міжнародному співробітництві в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Теми для рефератів та повідомлень:

1. Природоохоронна діяльність в Україні.
2. Міжнародна діяльність зарубіжних країн в галузі охорони навколишнього природного середовища (на прикладі однієї з країн).
3. Принципи формування глобальної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Практичні завдання

1. Дайте **письмову** відповідь на питання.

Поясніть, в чому полягає сутність явища «екологічного бумерангу»? **Наведіть конкретні приклади.**

2. Опрацюйте літературу по темі. Опишіть детально кожен із факторів, які характеризують екологічну кризу планети, вписавши інформацію у відповідний стовпець таблиці:

Фактори, що характеризують екологічну кризу	Характеристика факторів, що характеризують екологічну кризу

3. Опрацюйте літературу по темі. Заповніть таблицю «Міжнародно-правові об'єкти охорони навколишнього природного середовища». Вкажіть ті з об'єктів (виділіть їх кольором), що можуть належати до обох категорій.

Міжнародно-правові об'єкти, вплив на які відбувається з територій окремих держав	Міжнародно-правові об'єкти, вплив на які відбувається з міжнародної території або з території зі змішаним режимом

Практичне заняття № 3-4

Тема: Форми міжнародного природоохоронного співробітництва.

Мета: ознайомитись з сучасною структурою організаційного механізму міжнародного співробітництва у сфері природокористування та охорони довкілля.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні поняття теми: природна система, техногенний вплив, міжнародна екологічна відповідальність, парламентське співробітництво, конвенційне співробітництво, міжнародні угоди, природоохоронні заходи, принцип превентивних дій, принцип застороги, принцип «забруднювач сплачує», міжнародний екологічний моніторинг, раціональне природокористування, екологічне право, екологічна політика, екологічна безпека.

План

1. Природоохоронна діяльність в Україні.
2. Історія розвитку міжнародних відносин в галузі охорони навколишнього природного середовища.
3. Основні напрямки, форми і принципи міжнародної екологічної співпраці.
4. Сучасна структура організаційного механізму міжнародного співробітництва у сфері природокористування та охорони довкілля.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Сучасна структура організаційного механізму міжнародного співробітництва у сфері природокористування та охорони довкілля.
2. Основні міжнародні угоди в галузі охорони оточуючого середовища (короткий огляд).

Теми для рефератів та повідомлень:

Сучасні форми міжнародного екологічного співробітництва.

Практичні завдання

1. Опрацюйте літературу по темі. Опишіть кожен із етапів міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього природного середовища, вписавши необхідну інформацію у відповідний стовпець таблиці:

Таблиця. Етапи міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього природного середовища

Етап міжнародної природоохоронної співпраці	Основні події етапу, прийняті	Основні досягнення етапу	Недоліки етапу
1960 – 1970 рр.			
1980 – 1990 рр.			
1995 р. – на даний час			

2. Опрацюйте літературу по темі. Опишіть принципи, на яких заснована міжнародна природоохоронна співпраця, вписавши необхідну інформацію у відповідний стовпець таблиці:

Принципи, на яких заснована міжнародна природоохоронна співпраця	Характеристика принципів

Практичне заняття № 5-6

Тема: Міжнародні екологічні програми і організації.

Мета: ознайомитись з міжнародними організаціями, що займаються питаннями екології, охорони навколишнього природного середовища і сталого розвитку та програмами, що вони реалізують.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні терміни та поняття: спеціалізовані установи ООН, міждержавні регіональні, субрегіональні програми, угоди, міжнародні неурядові організації.

План

1. Програма ООН по навколишньому природному середовищу (ЮНЕП).
2. Спеціалізовані установи ООН (ЮНЕСКО, ВООЗ, ФАО, МАГАТЕ та ін.).
3. Міждержавні регіональні програми співробітництва (Європейський Союз, Світова організація торгівлі, Європейська економічна комісія та ін.).
4. Міждержавні субрегіональні програми співробітництва (Програма захисту басейну Чорного моря, Дунаю та ін.).
5. Міждержавні багатосторонні угоди (Угода про співробітництво в галузі екології та охорони навколишнього природного середовища держав СНД).
6. Міжнародні неурядові організації (Міжнародний союз охорони природи і природних ресурсів, Всесвітній фонд диких тварин, Міжнародна рада наукових союзів та ін.).

Питання для самоконтролю та перевірки знань

Практичне заняття № 5

1. Роль ООН в міжнародному співробітництві в галузі охорони навколишнього природного середовища.
2. Роль ВООЗ в міжнародному співробітництві в галузі охорони навколишнього природного середовища.
3. Міжнародні організації, що беруть участь у збереженні екосистем Арктики.
4. Міжнародні організації, що беруть участь у збереженні водно-болотних угідь.

Практичне заняття № 6

1. Міжнародні організації, що беруть участь у збереженні морських екосистем.
2. Міжнародні організації, що беруть участь у охороні диких тварин.
3. Основні напрямки діяльності програми ООН по навколишньому природному середовищу.
4. Діяльність ЮНЕСКО в напрямку раціонального природокористування і охорони навколишнього природного середовища.

Теми для рефератів і повідомлень:

1. Діяльність Римського Клубу в напрямку сталого розвитку.
2. Роль ЄС в міжнародному співробітництві в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Практичні завдання

1. Опрацюйте літературу по темі. Дайте характеристику міжнародним екологічним установам та організаціям, вписавши необхідну інформацію у відповідний стовпець таблиці:

Міжнародні екологічні установи та організації	Характеристика (напрямки діяльності)

2. Опрацюйте літературу по темі. Дайте характеристику основним міжнародним екологічним установам та організаціям, вписавши необхідну інформацію у відповідний стовпець таблиці:

Міждержавні екологічні програми та угоди	Характеристика

Практичне заняття № 7-8

Тема: Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди.

Мета: ознайомитись з основними міжнародними конвенціями та угодами у сфері охорони довкілля.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні терміни та поняття: міжнародні конвенції, угоди, договори, декларація, резолюція, директива, рамкова конвенція.

План

1. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення.
2. Стокгольмська декларація з навколишнього середовища.
3. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення.
4. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі.
5. Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані.
6. Віденська конвенція про охорону озонового шару. Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар.
7. Конвенція про захист Чорного моря від забруднення.
8. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату. Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату.
9. Конвенція про охорону біологічного різноманіття.
10. Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища та розвитку.
11. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Поняття міжнародного договору і його види.
2. Поняття рамкової угоди.
3. Об'єкти міжнародно-правової охорони навколишнього природного середовища.
4. Міжнародні недержавні екологічні організації.
5. Види документів міжнародного екологічного законодавства.

Теми для рефератів та повідомлень:

1. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля.
2. Принципи Всесвітньої хартії природи.

Практичні завдання

2. Дайте характеристику основним міжнародно-правовим актам в сфері охорони навколишнього природного середовища, вписавши необхідну інформацію у відповідний стовпець таблиці:

Назва	Характеристика	Дата прийняття/ набуття чинності	Дата ратифікації/ приєднання України

Практичне заняття № 9

Тема: Міжнародні природоохоронні зобов'язання України (I).

Мета: ознайомитись з основними міжнародними двосторонніми та багатосторонніми угодами України, пов'язаними з охороною довкілля.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні поняття теми: імплементація, ратифікація, довкілля, оцінка впливу на довкілля.

План

1. Довкілля в Україні – сучасні виклики та перспективи.
2. Міжнародно-правові проблеми охорони навколишнього природного середовища.
3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: проблеми реалізації екологічної складової.
4. Доступ до інформації з питань навколишнього природного середовища: стан, проблеми та перспективи виконання Україною міжнародних зобов'язань.
5. Імплементація Україною норм Європейського Союзу щодо участі та інформування громадян в сфері охорони навколишнього природного середовища.
6. Запровадження в Україні Європейської моделі оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки.
7. Впровадження стандартів ЄС з питань оцінки впливу на довкілля в Україні.
8. Правове регулювання у сфері оцінки впливу на довкілля: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку.

Теми для рефератів та повідомлень:

1. Виконання Україною зобов'язань з питань якості повітря за міжнародними договорами та Угодою про асоціацію з Європейським Союзом.
2. Імплементація Україною угоди про асоціацію з Європейським Союзом з питань зміни клімату. Стан виконання Україною міжнародно-правових зобов'язань зі зміни клімату.
3. Виконання Україною зобов'язань з охорони озонового шару за міжнародними договорами, зокрема угодою про асоціацію з Європейським Союзом.
4. Протидія промислового забрудненню з урахуванням міжнародних стандартів.
5. Система торгівлі викидами вуглекислого газу в Європейському Союзі.

Практичні завдання

1. Дайте **письмові** відповіді на питання:
 - 1) Опишіть підходи, які, на вашу думку, сприяли б приведенню у відповідність екологічного законодавства України з правом ЄС.
 - 2) Охарактеризуйте відповідальність за злочин екоциду в міжнародному та національному праві.

Практичне заняття № 10

Тема: Міжнародні природоохоронні зобов'язання України (II).

Мета: ознайомитись з основними міжнародними двосторонніми та багатосторонніми угодами України, пов'язаними з охороною довкілля.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні поняття теми: водні ресурси, відходи, поводження з відходами, екологічна мережа, Смарагдова мережа.

План

1. Правове регулювання якості і безпеки питної води в Європейському Союзі та Україні.
2. Виконання Україною зобов'язань з питань забезпечення водними ресурсами населення за міжнародними договорами та в рамках угоди про асоціацію з Європейським Союзом.
3. Виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері поводження з відходами сільського господарства крізь призму угоди про асоціацію з ЄС.
4. Імплементация Україною своїх зобов'язань щодо охорони тваринного світу в рамках угоди про асоціацію з Європейським Союзом.
5. Створення природоохоронних територій міжнародного значення в контексті виконання угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
6. Розвиток Смарагдової мережі України в контексті виконання завдань угоди про асоціацію з Європейським Союзом.
7. Біорізноманіття та формування екологічної мережі: сучасний стан та підходи до проблеми захисту і збереження.

Теми для рефератів та повідомлень:

1. Виконання Україною зобов'язань з питань управління відходами та хімічними речовинами за міжнародними договорами та Угодою про асоціацію з Європейським Союзом.
2. Імплементация норм щодо природних ресурсів, передбачених в рамках угоди про асоціацію з ЄС (2014 р.), у правову систему України.

Практичні завдання

1. Дайте **письмову** відповідь на питання:
 - 1) В чому, на вашу думку, полягають перспективи міжнародного співробітництва в природоохоронній діяльності?
 - 2) Опишіть пріоритетні напрямки участі України в міжнародному природоохоронному співробітництві.

Практичне заняття № 11

Модульна контрольна робота №1

Теоретичні питання:

1. Основні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.
2. Наукова та суспільна міжнародна діяльність по вирішенню глобальних екологічних проблем.
3. Міжнародно-правові принципи охорони навколишнього природного середовища (основні, спеціальні, принципи превентивного характеру, принципи формування глобальної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища).
4. Міжнародно-правові об'єкти охорони навколишнього природного середовища: повітряний басейн, включаючи озоновий шар, Світовий океан, Антарктида, ближній космос, мігруючі види тварин.
5. Історія розвитку міжнародних відносин в галузі охорони навколишнього природного середовища.
6. Основні напрямки, форми і принципи міжнародної екологічної співпраці.
7. Сучасна структура організаційного механізму міжнародного співробітництва у сфері природокористування та охорони довкілля.
8. Міжнародні об'єкти охорони навколишнього природного середовища.
9. Програма ООН по навколишньому середовищу (ЮНЕП).
10. Спеціалізовані установи ООН (ЮНЕСКО, ВООЗ, ФАО, МАГАТЕ та ін.).
11. Міждержавні регіональні програми співробітництва (Європейський Союз, Світова організація торгівлі, Європейська економічна комісія та ін.).
12. Міждержавні субрегіональні програми співробітництва (Програма захисту басейну Чорного моря, Дунаю та ін.).
13. Міждержавні багатосторонні угоди (Угода про співробітництво в галузі екології та охорони навколишнього природного середовища держав СНД).
14. Міжнародні неурядові організації (Міжнародний союз охорони природи і природних ресурсів, Всесвітній фонд диких тварин, Міжнародна рада наукових союзів та ін.).
15. Довкілля в Україні – сучасні виклики та перспективи.
16. Міжнародно-правові проблеми охорони навколишнього природного середовища.
17. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: проблеми реалізації екологічної складової.
18. Приведення у відповідність екологічного законодавства України з правом ЄС: роздуми щодо підходів.
19. Відповідальність за злочин екоциду в міжнародному та національному праві.
20. Доступ до інформації з питань навколишнього природного середовища: стан, проблеми та перспективи виконання Україною міжнародних зобов'язань.

21. Імплементация Україною норм Європейського Союзу щодо участі та інформування громадян в сфері охорони навколишнього природного середовища.
22. Запровадження в Україні Європейської моделі оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки.
23. Впровадження стандартів ЄС з питань оцінки впливу на довкілля в Україні.
24. Правове регулювання у сфері оцінки впливу на довкілля: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку.
25. Виконання Україною зобов'язань з питань якості повітря за міжнародними договорами та Угодою про асоціацію з Європейським Союзом.
26. Імплементация Україною угоди про асоціацію з Європейським Союзом з питань зміни клімату. Стан виконання Україною міжнародно-правових зобов'язань зі зміни клімату.
27. Виконання Україною зобов'язань з охорони озонового шару за міжнародними договорами, зокрема угодою про асоціацію з Європейським Союзом.
28. Протидія промислового забрудненню з урахуванням міжнародних стандартів.
29. Система торгівлі викидами вуглекислого газу в Європейському Союзі.
30. Правове регулювання якості і безпеки питної води в Європейському Союзі та Україні.
31. Виконання Україною зобов'язань з питань забезпечення водними ресурсами населення за міжнародними договорами та в рамках угоди про асоціацію з Європейським Союзом.
32. Виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері поводження з відходами сільського господарства крізь призму угоди про асоціацію з ЄС.
33. Виконання Україною зобов'язань з питань управління відходами та хімічними речовинами за міжнародними договорами та Угодою про асоціацію з Європейським Союзом.
34. Виконання Україною зобов'язань з питань управління відходами та хімічними речовинами за міжнародними договорами та Угодою про асоціацію з Європейським Союзом.
35. Імплементация Україною своїх зобов'язань щодо охорони тваринного світу в рамках угоди про асоціацію з Європейським Союзом.
36. Створення природоохоронних територій міжнародного значення в контексті виконання угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
37. Розвиток Смарагдової мережі України в контексті виконання завдань угоди про асоціацію з Європейським Союзом.
38. Біорізноманіття та формування екологічної мережі: сучасний стан та підходи до проблеми захисту і збереження.
39. Імплементация норм щодо природних ресурсів, передбачених в рамках угоди про асоціацію з ЄС (2014 р.), у правову систему України.

Практичне заняття № 12

Тема: Угода про асоціацію між Україною та ЄС: охорона довкілля.

Мета: розглянути актуальність екологічної тематики в межах євроінтеграційного напрямку України, зобов'язання України, що включені в Угоду про асоціацію.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні поняття теми: асоціація, імплементація, ратифікація, якість середовища, управління довкіллям, відходи, забруднення середовища, охорона природи, раціональне природокористування.

План

1. Асоціація з ЄС: охорона природи.
2. Асоціація з ЄС: управління відходами та ресурсами.
3. Асоціація з ЄС: попередження промислового забруднення.
4. Асоціація з ЄС: безпека поводження з ГМО.
5. Асоціація з ЄС: якість атмосферного повітря.
6. Асоціація з ЄС: протидія зміні клімату та захист озонового шару.
7. Асоціація з ЄС: управління довкіллям.
8. Асоціація з ЄС: якість води та управління водними ресурсами.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Що має імплементувати Україна (у сфері охорони природи; у сфері управління відходами та ресурсами; у сфері попередження промислового забруднення; у сфері безпеки поводження з ГМО; щодо якості атмосферного повітря; щодо протидії зміні клімату та захисту озонового шару; у сфері управління довкіллям; щодо якості води та управління водними ресурсами)?
2. Якою є ситуація із законодавством в Україні?
3. Що дає імплементація законодавства ЄС?
4. Що громадяни країни можуть зробити у цій сфері?

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте основні аспекти Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері охорони довкілля і заповніть таблицю:

Таблиця. Основні аспекти Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері охорони довкілля

Основні аспекти	Характеристика	Директиви ЄС	Імплементация в законодавчу базу України
Охорона природи			
Управління відходами та ресурсами			
Попередження промислового забруднення			
Безпека поводження з ГМО			
Якість атмосферного повітря			
Протидія зміні клімату та захисту озонового шару			
Управління довкіллям			
Якість води та управління водними ресурсами			

Практичне заняття № 13-14

Тема: Економічні інструменти міжнародної екологічної політики.

Мета: охарактеризувати систему економічних інструментів міжнародної екологічної політики; визначити роль фондів та фінансових установ в міжнародному природоохоронному співробітництві.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні терміни та поняття: фонди, фінансові установи, природокористування, економічна екологія, економіка природокористування, екологічна політика, екосистема.

План

1. Економічний аспект сталого розвитку цивілізації.
2. Економічні важелі управління природокористуванням
3. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.
4. Форми еколого-економічних інструментів.
5. Міжнародні екологічні фонди та фінансові установи (ВВФ - Всесвітній фонд дикої природи, ГЕФ – Глобальний екологічний фонд, МВФ – Міжнародний валютний фонд, ЄБРР – Європейський банк реконструкції і розвитку, МБРР – Міжнародний банк реконструкції і розвитку).
6. Міжнародні громадські природоохоронні організації.
7. Перспективи міжнародного економічного співробітництва в природоохоронній діяльності.
8. Напрями трансформації державної екологічної політики в умовах європейської інтеграції України.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. Фонди і фінансові установи, що підтримують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.
2. Фінансові інститути ЄС: ЄІБ, ЄІФ, ЄВС, ЄЦБ та ін.
3. Фінансовий договір по навколишньому природному середовищу.

Теми для рефератів і повідомлень:

1. Громадські «зелені» організації та рухи.
2. Зарубіжний досвід управління природокористуванням.

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте економічні аспекти екологічно сталого розвитку на національному та міжнародному рівнях та заповніть таблицю.

Таблиця. Економічні аспекти екологічно сталого розвитку на національному та міжнародному рівнях

Аспект	Характеристика
Податки (платежі)	
Кредити	
Субсидії	
Страхування	
Санкції	
Компенсаційні виплати	
Сертифікати	
Ціни	

2. Охарактеризуйте діяльність фондів і фінансових установ, що підтримують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища. Заповніть таблицю.

Таблиця. Міжнародні екологічні фонди і фінансові установи

Міжнародний екологічний фонд/фінансова установа	Сфера діяльності

Практичне заняття № 15

Тема: Наукові та навчальні заклади, що забезпечують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Мета: охарактеризувати роль наукових та навчальних закладів в міжнародному природоохоронному співробітництві.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні поняття теми: наукові заклади, навчальні заклади, асоціація, комітет, союз, стратегія.

План

1. Наукові і навчальні заклади, що забезпечують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.

- Асоціація міжнародних досліджень (ISA).
- Науковий комітет з проблем навколишнього середовища (Скоп'є) - Scientific Committee on Problems of the Environment (SCOPE).
- Міжнародна рада з науково-технічної інформації (ICSTI)
- Європейський центр навколишнього середовища та здоров'я людини
- Інститут світових ресурсів.
- Інститут глобальних екологічних стратегій
- Міжнародне товариство екологічної економіки.
- Міжнародний Арктичний науковий комітет.
- Міжнародний інститут з навколишнього середовища і розвитку.
- Міжнародний союз біологічних наук.

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. В чому полягає роль наукових закладів, що забезпечують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища?
2. В чому полягає роль навчальних закладів, що забезпечують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища?

Теми для рефератів та повідомлень:

1. Європейські дослідницькі інститути.
2. Науковий комітет по проблемах навколишнього середовища (СКОПЕ).

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте роль наукових закладів, що забезпечують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища. Заповніть таблицю.

Науковий/навчальний заклад	Сфера діяльності

Практичне заняття № 16

Тема: Інформаційні служби, системи та бази даних, що забезпечують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Мета: охарактеризувати роль інформаційних служб, систем, баз даних в міжнародному природоохоронному співробітництві.

Професійна спрямованість: знання отримані на занятті можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Основні поняття теми: інформаційні служби, інформаційна система, база даних.

План

1. Міжнародні інформаційні служби, системи та бази даних:

- Всесвітній центр моніторингу охорони природи.
- Глобальна інформаційна база даних про ресурси (ГРІД - ЮНЕП).
- Глобальна система моніторингу навколишнього середовища (ГСМНС).
- Європейська мережа з інформації і спостереження за навколишнім середовищем (Eionet).
- Європейська програма спостережень за Землею (Copernicus)
- Європейський реєстр викидів і перенесення забруднювачів (E-PRTR)
- Міжурядова група експертів з питань змін клімату
- Координаційна інформаційна система з навколишнього середовища Європи (CORINE).
- Міжнародна інформаційна система з навколишнього середовища (ІНФОТЕРРА).

Питання для самоконтролю та перевірки знань

1. В чому полягає роль міжнародних інформаційних служб, систем та баз даних в забезпеченні міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього природного середовища?

Теми для рефератів та повідомлень:

1. Глобальна система моніторингу навколишнього середовища (ГСМНС).
2. Міжнародна інформаційна система з навколишнього середовища (ІНФОТЕРРА).

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте роль міжнародних інформаційних служб, систем та баз даних, що сприяють міжнародному співробітництву в галузі охорони навколишнього природного середовища. Заповніть таблицю.

Таблиця. Характеристика міжнародних інформаційних служб, систем та баз даних, що сприяють міжнародному співробітництву в галузі охорони навколишнього природного середовища

Міжнародна інформаційна служба/система/база даних	Сфера діяльності/значення

Практичне заняття №17

Модульна контрольна робота №2

Теоретичні питання:

1. Асоціація з ЄС: охорона природи.
2. Асоціація з ЄС: управління відходами та ресурсами.
3. Асоціація з ЄС: попередження промислового забруднення.
4. Асоціація з ЄС: безпека поводження з ГМО.
5. Асоціація з ЄС: якість атмосферного повітря.
6. Асоціація з ЄС: протидія зміні клімату та захист озонового шару.
7. Асоціація з ЄС: управління довкіллям.
8. Асоціація з ЄС: якість води та управління водними ресурсами.
9. Економічний аспект сталого розвитку цивілізації.
10. Економічні важелі управління природокористуванням
11. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.
12. Форми еколого-економічних інструментів.
13. Міжнародні екологічні фонди та фінансові установи (ВВФ - Всесвітній фонд дикої природи, ГЕФ – Глобальний екологічний фонд, МВФ – Міжнародний валютний фонд, ЄБРР – Європейський банк реконструкції і розвитку, МБРР – Міжнародний банк реконструкції і розвитку).
14. Громадські «зелені» організації та рухи.
15. Міжнародні громадські природоохоронні організації.
16. Перспективи міжнародного економічного співробітництва в природоохоронній діяльності.
17. Зарубіжний досвід управління природокористуванням.
18. Напрями трансформації державної екологічної політики в умовах європейської інтеграції України.
19. Загальна характеристика законодавства ЄС у сфері поводження з відходами.
20. Основні положення правового регулювання поводження з відходами: поняття відходів та поводження з відходами; основні вимоги щодо поводження з відходами.
21. Загальні вимоги щодо управління відходами згідно законодавства Співтовариства про відходи.
22. Правове регулювання операцій поводження з відходами.
23. Наукові і навчальні заклади, що забезпечують міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.

24. Асоціація міжнародних досліджень (ISA).
25. Науковий комітет з проблем навколишнього середовища (Скоп'є) - Scientific Committee on Problems of the Environment (SCOPE).
26. Міжнародна рада з науково-технічної інформації (ICSTI)
27. Європейський центр навколишнього середовища та здоров'я людини
28. Інститут світових ресурсів.
29. Інститут глобальних екологічних стратегій
30. Міжнародне товариство екологічної економіки.
31. Міжнародний Арктичний науковий комітет.
32. Міжнародний інститут з навколишнього середовища і розвитку.
33. Міжнародний союз біологічних наук.
34. Інформаційні служби, системи та бази даних.
35. Всесвітній центр моніторингу охорони природи.
36. Глобальна інформаційна база даних про ресурси (ГРІД - ЮНЕП).
37. Глобальна система моніторингу навколишнього середовища (ГСМНС).
38. Європейська мережа з інформації і спостереження за навколишнім середовищем (Eionet).
39. Європейська програма спостережень за Землею (Copernicus)
40. Європейський реєстр викидів і перенесення забруднювачів (E-PRTR)
41. Міжурядова група експертів з питань змін клімату
42. Координаційна інформаційна система з навколишнього середовища Європи (CORINE).
43. Міжнародна інформаційна система з навколишнього середовища (ІНФОТЕРРА).

Література

1. Білявський Г.О., Падун М.М., Фурдуй Р.С. Основи загальної екології. К.:Либідь, 1995. 365 с.
2. Васюкова Г.Т., Ярошева О.Г. Екологія. К.: Кондор, 2013. 524 с.
3. Довідник чинних міжнародних договорів України у сфері охорони довкілля / Кол. авт.: Андрусевич А.О., Андрусевич Н.І., Козак З.Я. Львів, 2009. 203с.
4. Князева Т.В. К 54 Міжнародна екологічна політика: теорія, методологія, сценарії розвитку: монографія / [Т.В. Князева; ДонДУУ]. Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2014. 384 с
5. Кузьменко О. Б. Основи екологічного менеджменту : [навчальний посібник] / О. Б. Кузьменко, В. І. Андреев – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 160 с.
6. Ладиченко В.В. Екологічна політика і право ЄС: Навчальний посібник / В.В. Ладиченко, І.В. Гиренко, Л.О. Головка, В.А. Вітів. – К.: Видавничий центр НУБіП України. – 2019. – 363 с.
7. Мягченко О. П. Основи екології. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 312с.
8. Олійник Я.Б. Основи екології: підручник / Я.Б. Олійник, П.Г. Шищенко, О.П. Гавриленко. К.: Знання, 2012. 558 с.
9. Організаційно-економічний механізм екологізації. Тексти лекцій для студентів спеціальності 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів” галузі знань 1801 “Специфічні категорії” денної форми навчання / Укладач: Міні-на О.В. Чернігів: ЧНТУ, 2017. 78 с.
10. Риждова К.І. МЕХАНІЗМИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ. Режим доступу: <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/view.php?id=230176&chapterid=79621> (дата звернення 15.05.2023р.)
11. Степаненко С.М., Владимірова О.Г. Стратегія сталого розвитку: конспект лекцій. Одеса, Одеса, Одеський державний екологічний університет, 2019. 175 с. Режим доступу: <http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/6254/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%20%D0%A1%D0%A1%D0%A0%202019.pdf> (дата звернення 15.05.2023р.)
12. Федоренко О.І., Бондар О.І., Кудін А.В. Основи екології. К.: Знання, 2006. 543 с.